

ВИВЧЕННЯ СТАНУ СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ УЧНІВ ЗІ ЗНИЖЕНИМ СЛУХОМ В УМОВАХ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ

У статті представлено результати дослідження стану сучасної правової освіти учнів зі зниженим слухом в умовах спеціальної школи.

Ключові слова: права освіта, учні зі зниженим слухом, спеціальна школа.

В статье представлены результаты исследования состояния современного правового образования слабослышащих учащихся в условиях специальной школы.

Ключевые слова: правовое образование, слабослышащие учащиеся, специальная школа.

Проблема правової освіти – одна із найактуальніших у педагогіці. Сформованість у дітей правових знань, свідоме ставлення до вимог та законів суспільства забезпечують адекватну поведінку у різних життєвих ситуаціях, вміння правильно реагувати на соціальні виклики. В Указі Президента України від 18 жовтня 2001 року №992/2001 «Національна програма правової освіти населення» зазначається, що потребують вирішення на державному рівні питання подальшого розвитку правосвідомості населення, подолання правового нігілізму, задоволення потреб громадян у одержанні знань про право. Це може бути забезпечено, насамперед шляхом удосконалення правової освіти населення. Особлива увага має надаватись правовій освіті дітей та молоді, – майбутніх активних громадян українського суспільства.

Аналіз сучасних досліджень проблеми підготовки підростаючого покоління до майбутнього дорослого життя дозволяє стверджувати, що відповідальність держави і суспільства зростає, коли йдеться про осіб з особливостями психофізичного розвитку, у тому числі, зі зниженим слухом. Спеціальні дослідження з правової освіти дітей зі зниженим слухом та практика роботи свідчать, що діти не завжди поводять себе у відповідності до вимог правових норм, часто порушуючи їх (Л.Аксьонова, О. Алексєєв, Б.Юдін, І Щербаков). Це пояснюється тим, що неповноцінне функціонування слухового аналізатора детермінує порушення контактів з оточуючими, обмеження можливостей з усвідомлення різноманітності відносин, що формуються у суспільстві,

нерозуміння конкретної ситуації та поведінки оточуючих (Т.Розанова, Т. Богданова, Є.Речицька).

Учні зі зниженим слухом за законом мають ті ж права і обов'язки, що і чуючі, але їхні знання, уявлення, поняття часто бувають несформованими, а життєвий досвід іноді не дозволяє орієнтуватись у вирі подій. Проте гуманність та обов'язок суспільства полягають у тому, щоб виховати дітей зі зниженим слухом повноцінними громадянами своєї держави, які готові до адекватного сприйняття вимог та програмування своєї поведінки у встановлених межах.

Метою статті є представлення результатів вивчення стану правової освіти учнів зі зниженим слухом в умовах спеціальної загальноосвітньої школи. Дослідження проводилось на базі Кам'янець-Подільського БНРЦ Хмельницької обл.; Підкамінської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей зі зниженим слухом із поглибленою професійною підготовкою Львівської обл.; спеціальної загальноосвітньої Чернівецької школи-інтернату №2 для дітей зі зниженим слухом Чернівецької обл.; Хустської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату I-II ступенів для дітей зі зниженим слухом Закарпатської обл.; Новоушицької спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для глухих дітей; Хмельницького загальноосвітнього спеціального навчально-виховного закладу "Школа-дитячий садок для дітей з порушенням слуху" Хмельницької області; Тернопільської обласної комунальної спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей зі зниженим слухом Тернопільської області.

Аналіз результатів дослідження та практика засвідчили, що діти зі зниженим слухом до вступу в навчальний заклад (дитячий садок, школу) вже мають певні елементарні правові уявлення, засвоєні у сім'ї. Проте багато правових понять, пов'язаних із загальною організованістю, культурою поведінки, вмінням жити і працювати у колективі, сформовані недостатньо. Тому завдання сурдопедагогів полягає в тому, щоб виявити обсяг правових уявлень кожної дитини і проводити послідовну роботу по збільшенню цього обсягу. Усвідомлення школярами міжособистісних стосунків та їх реконструкція на основі засвоєних моральних понять, усвідомлення правових норм суспільства та необхідності їх дотримання є важливими умовами правової освіти. Поступово у школярів формується почуття обов'язку та громадянської відповідальності як вищого прояву єдності переконань та діяльності, як результат морального та правового досвіду і передумов до його подальшого збагачення.

Школа – складний і великий колектив, у якому відбувається формування особистості учня. Аналізуючи практику навчання та виховання у спеціальних школах для дітей зі зниженим слухом, деякі науковці пропонують проводити роботу з правової освіти вихованців даної категорії навчальних закладів у декілька етапів.

На першому етапі (молодший шкільний вік) у дітей формуються уявлення про закони нашої країни, правила праці, побуту, поведінки в школі, вдома, на вулиці.

Другий етап (середній вік) спрямований на вивчення правових понять; закріплення соціального ставлення до виконання правил і законів; формування особистісної відповідальності за вчинки. На цьому етапі здійснюється всебічна підготовка підлітка до засвоєння тих соціальних позицій, які є закономірними і нормальними у його віці, а також до позицій дорослого відповідального громадянина. Таким чином створюються передумови для необхідного виконання адресованих особистості вимог суспільства і держави, для її активної суспільно-корисної діяльності.

На третьому етапі (старший шкільний вік) у школярів розвивається позитивне ставлення до закону, до виконання його вимог. На цьому етапі здійснюється діяльність з формування у школярів зі зниженим слухом умінь та навичок застосування правових знань у власній практиці, поведінці, спілкуванні, формування правосвідомості [3, с. 256-257].

В галузі правової освіти дітей зі зниженим слухом школа покликана вирішувати наступні завдання:

- роз'яснення законів, норм моралі, правил поведінки в школі, вдома, в громадських місцях;
- пояснення ролі організацій та осіб, які забезпечують порядок;
- формування правосвідомості; закріплення свідомого ставлення до виконання правил і законів; виховання почуття відповідальності за свої дії;
- набуття деяких навичок правоохоронної та природоохоронної діяльності [там же, с. 256].

Цілеспрямована системна правова освіта у загальноосвітній школі для дітей зі зниженим слухом розпочинається у 9 класі і продовжується у 10 класі у процесі вивчення навчального предмета «Правознавство (практичний курс)». У ньому систематизуються початкові відомості про державу і право з використанням конкретних прикладів, з опорою на уже існуючі моральні уявлення. З огляду на важливість даного навчального предмета для правової освіти учнів зі зниженим слухом, нами були проаналізовані навчальна програма і підручник з правознавства.

У пояснювальній записці до програми даного курсу зазначається, що у сучасних умовах українського суспільства правова освіта є одним з найважливіших чинників розвитку особистості, становлення громадянського суспільства і демократичної правової держави, умовою формування правосвідомості громадянина. Вона спрямована на отримання знань, навичок, ставлень і ціннісних орієнтацій, необхідних людині для ефективного соціального функціонування, реалізації її

життєвих цілей і завдань [2]. Також зазначається, що дана програма з правознавства для загальноосвітніх шкіл для дітей зі зниженим слухом розроблена на основі програм для загальноосвітніх шкіл та у відповідності до положень Державного стандарту базової і повної середньої освіти. Основні риси практичного курсу правознавства для учнів 9-10 класів спеціальних загальноосвітніх шкіл для дітей зі зниженим слухом полягають у тому, що він:

- виходить із змісту правознавства, передбаченого Державним стандартом освіти (галузь «Суспільствознавство») й наповнений переважно інформацією, орієнтованою на життєві потреби учнів 14-16 років, норми права, що стосуються неповнолітніх;

- побудований на принципі нерозривної єдності нових для учнів юридичних знань та соціального досвіду школярів, практичних дій щодо вирішення конкретних життєвих проблем, зокрема дітей-інвалідів з дитинства. Це дозволяє учням вийти за межі виключно урочної діяльності й включитися в активне громадське життя, використовуючи набуті знання;

- націлений на виховання учнів у дусі демократичних і національних цінностей, що визначають громадянську свідомість та правомірну поведінку особистості;

- містить профорієнтаційний компонент для забезпечення можливості свідомого вибору учнями правового профілю навчання в старшій школі.

Метою курсу є забезпечення умов для формування елементів правової культури, правових орієнтирів та правомірної поведінки учнів.

У пояснювальній записці визначаються завдання, реалізація яких забезпечить досягнення означеної мети, а саме:

1. Познайомити учнів з правом, його важливою роллю в житті суспільства, сприяти усвідомленню ними найбільш важливих понять і термінів юридичної науки.

2. Сприяти формуванню у дітей уявлень про фундаментальні цінності, такі як права та свободи людини і громадянина, демократія, активна громадянська позиція й інші, що складають основу демократичної правової держави і громадянського суспільства в Україні.

3. Виробити в учнів уміння: використовувати правові знання для реалізації і захисту своїх прав, свобод та законних інтересів; оцінювати і регулювати свої взаємини з іншими; здійснювати вибір моделі поведінки у повсякденних життєвих ситуаціях, орієнтуючись на норми права, що стосуються неповнолітніх; опрацьовувати окремі положення нормативно-правових актів; застосовувати на правовому матеріалі критичне мислення, аналіз, синтез, оцінку, рефлексію, уміння спілкуватись, дискутувати, розв'язувати проблеми; сформувати навички правомірної поведінки.

4. Прищепити дев'ятикласникам інтерес до права, заохотити їх до

свідомого використання, застосування й дотримання правових норм[2].

В пояснювальній записці до цього курсу вказується, що вона адаптована до особливостей дітей зі зниженим слухом. Основою даної програми є програма «Правознавство (практичний курс)» для 9-х класів навчальних закладів з українською мовою навчання (автори Пометун О. І., Ремех Т. О. - К., 2008) [1]. Позитивним моментом цієї програми для дітей зі зниженим слухом є збільшення терміну тривалості вивчення предмету (2 роки) та введення тем «Види прав інвалідів в Україні», «Як захищаються права і свободи інвалідів в Україні і світі», «Які середні навчальні заклади існують в Україні, в яких навчальних закладах можуть навчатися інваліди з вадами слуху».

Аналіз існуючої програми та календарних планів вчителів правознавства показав, що з 35 годин у 9 класі та 35 годин у 10 класі, відведених на вивчення правознавства, на ознайомлення з новим матеріалом відведено відповідно 30 годин (85,7%) і 32 години (91,4%), на повторення у 9 класі - 0 годин (0%), у 10 - 1(2,8%) година, на тематичне оцінювання у 9 класі - 2 години (5,7%), у 10 класі - 2 години (5,7%), резервний час у 9 класі становить 3 години (8,57%), у 10 класі - 0 годин (0%). Уроки на корекцію, систематизацію та узагальнення знань тощо відсутні. Можна вважати, що правові знання на уроках носять переважно інформаційний характер.

Реалізація можливості інтеграції знань, умінь та навичок у змісті курсу «Правознавство (практичний курс)», підручник з якого призначений для учнів загальноосвітніх шкіл, викликає у учнів зі зниженим слухом значні труднощі. Як свідчать результати нашого дослідження та практика роботи, старшокласникам зі зниженим слухом досить складно розібратись у великому обсязі юридичних термінів, визначень, завдань. Учні часто просять пояснити значення слів, які використовуються в текстах підручника. Не розуміючи значення того, про що читають, школярі дуже швидко втрачають інтерес до заняття. Опанування підручника для загальноосвітньої школи є нелегким завданням для учнів зі зниженим слухом. Значний обсяг завдань, велика кількість складних юридичних термінів ускладнюють процес засвоєння необхідних знань, застосування яких у повсякденному житті для школярів зі зниженим слухом виявляється непосильним завданням.

У результаті аналізу методичного забезпечення навчального процесу у спеціальних загальноосвітніх закладах для дітей зі зниженим слухом, нами з'ясовано: у освітньому процесі переважає вербальний характер навчання; учителі використовують підручники, рекомендовані для загальноосвітньої школи, оскільки спеціальне навчально-методичне забезпечення процесу правової освіти старшокласників зі зниженим слухом відсутнє. Для старшокласників зі зниженим слухом опанування навчального матеріалу за підручниками загальноосвітньої школи є досить складним завданням.

Вищезазначені аспекти актуалізують проблему ефективної організації правового виховання у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для дітей зі зниженим слухом. Як засвідчують наші спостереження, основними формами організації позаурочної роботи в молодших класах спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей зі зниженим слухом є екскурсії, спеціальні ігри, драматизації. Елементи правознавчих знань учні отримують на уроках читання, ознайомлення з довідками. Школярі читають тексти, знайомляться з різноманітними вчинками дітей та дорослих, вчать оцінювати їх.

У середньому віці в учнів зміцнюються знання законів та формуються уміння використовувати їх в оцінці своїх вчинків та вчинків товаришів. Урізноманітнюються форми роботи: зустрічі з працівниками міліції, подальше обговорення спільно переглянутих фільмів, проведення тематичних вечорів.

Для старшокласників характерним є порівняно вищий рівень самосвідомості. Якщо у молодшому та підлітковому віці регулятором поведінки дітей є моральні уявлення, то у юнацькому віці посилюється роль правових знань.

Ефективним засобом правового виховання учнів є використання таких форм роботи як диспути, юридичні вечори, вікторини, конкурси, підготовка учнівських робіт. У школах організуються зустрічі учнів з представниками різних юридичних професій – працівниками міліції та прокуратури, судьями, адвокатами, юрисконсультами, нотаріусами. Така робота сприяє виконанню одного з найважливіших завдань правового виховання – підготовці учнів до життя, набуттю ними навичок правомірної поведінки, пошуку шляхів вирішення життєвих ситуацій відповідно до норм права, виховання потреби співвідносити свою поведінку з вимогами законів Української держави.

Аналізуючи діяльність сучасної спеціальної школи для дітей зі зниженим слухом, можна зазначити, що педагоги, надаючи особливого значення розвитку мовлення школярів, їх пізнавальної діяльності, часто залишають поза увагою питання буття та облаштування життя людей зі зниженим слухом. В результаті у старшокласників зі зниженим слухом іноді спостерігається неадекватна самооцінка, некритичне бачення своїх соціальних перспектив, невміння знаходити правильний вихід із різних, в тому числі, й складних життєвих ситуацій, що обумовлено не лише рівнем загальноосвітньої підготовки учнів, а й рівнем їх правової освіченості.

Аналіз результатів дослідження стану розробленості проблеми у загальній та спеціальній психолого-педагогічній літературі засвідчив, що процес викладання правознавства у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах для дітей зі зниженим слухом, з одного боку, і процес оволодіння знаннями із цього предмета учнями, з іншого, мають певну особливість. Порушення діяльності слухового аналізатора,

недостатня мовленнєва компетенція школярів зі зниженим слухом, своєрідність їх словесно-логічного мислення, пізнавальної діяльності, недостатність отримуваної інформації, загальних знань, життєвого досвіду ускладнюють можливість вивчення правознавства на такому рівні, на якому засвоюють його учні загальноосвітніх шкіл. Водночас, знання, які засвоюють школярі зі зниженим слухом, часто мають інформативний характер, тому учням важко застосувати набуті знання у практичних ситуаціях, у повсякденному житті.

Можна зазначити, що спланована та послідовна робота з правового виховання школярів зі зниженим слухом у позаурочний час, надання їм своєчасної допомоги, організація сприятливого клімату в дитячому колективі, створення умов для емоційних контактів, для творчого самовираження кожного є досить ефективними засобом профілактики правопорушень серед учнів зі зниженим слухом та сприяють адаптації випускників до життя у суспільстві. Разом з тим, необхідно зазначити, що правова освіта учнів зі зниженим слухом має певні особливості, які відрізняють її від правової освіти у загальноосвітніх школах. І хоча у науковій літературі розглянуто сутність, мету, завдання правової освіти, її оптимальні методи та форми роботи, проте усі вищезазначені моменти стосуються загальноосвітніх навчальних закладів.

Використання навчальних посібників, створених для загальноосвітньої школи, значно ускладнює процес навчання учнів зі зниженим слухом. Водночас спеціальні загальноосвітні навчальні заклади для дітей зі зниженим слухом не мають необхідного навчально-методичного супроводу правової освіти, розрахованого на дану категорію учнів.

Таким чином, вивчення стану правової освіти учнів зі зниженим слухом, усіх взаємопов'язаних її складових, розробка відповідного педагогічного забезпечення із використанням можливостей навчальної та позаурочної роботи для дітей зі зниженим слухом потребують подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів «Правознавство. Практичний курс»/ авт.-упоряд. Ремех Т. О., Пометун О. І. – К., 2009. – 32 с.
2. Програми та рекомендації до розподілу програмного матеріалу загальноосвітніх навчальних закладів для 5-10 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей зі зниженим слухом / Жук В. В., Литовченко С. В., Литвинова В. В., Борщевська Л. В. та ін. ; відп. за вип. Нагорна Н. О. – К., 2010. – 56 с.
3. Развитие детей с нарушениями слуха во внеурочной деятельности: пособие для учителей и воспитателей спец.

(коррекц.) образоват. учреждений I и II вида / [Д. Ю. Алексеевских и др]; под ред. Е. Г. Речицкой. – М.: Гуманит. Издат. центр ВЛАДОС, 2005. – 295 с. – (Развитие и коррекция).

In this article the results of investigation of modern legal education of hard of hearing pupils in terms of the boarding school are represented.

Keywords: legal education, hard of hearing pupils, boarding school.

Отримано 17.9. 2013

УДК 376.4.+61.8

М. М. Єфименко

СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

Представлена систематизація і характеристика спеціальних методів фізичної реабілітації дітей дошкільного віку, які мають рухові порушення нейрогенної етіології (дитячі церебральні паралічі та спинальні парези різного рівня локалізації).

Ключові слова: методи, фізична реабілітація, рухові порушення, дошкільники.

Представлена систематизация и характеристика специальных методов физической реабилитации детей дошкольного возраста, имеющих двигательные нарушения нейрогенной этиологии (детские церебральные параличи и спинальные парезы различного уровня локализации).

Ключевые слова: методы, физическая реабилитация, двигательные нарушения, дошкольники.

Сьогодні в країнах СНД існує проблема фізичної реабілітації дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. В нашій державі досі була відсутня єдина програма з корекційного фізичного виховання дітей дошкільного віку, які страждають на ДЦП і мають інші рухові порушення. На замовлення Міністерства освіти та науки України така програма нами розроблена і експертизована – зараз вона готується до видання у складі комплексної програми розвитку цієї категорії дітей.